

Blahobyt šetrením

Michael Müller, Peter Henicke: **Blahobyt šetrením. Ekológiou z krízy.** (Wohlstand durch Vermeiden. Mit der Ökologie aus der Krise). Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1994, 202 strán.

Pred tromi rokmi sa na nemeckom trhu objavila publikácia o súčasnej globálnej kríze ľudstva. Jej prednosťou je hlavne to, že krízu identifikuje v komplexnosti, vzájomnej prepojenosti a podmienenosti príčin. Charakteristika krízy spočíva v nasledujúcom: rýchla a hlboká degradácia životného prostredia, ktorá hrozí zničením existenčných podmienok života na Zemi, rast sociálnej nerovnosti v rôznych regiónoch a aj vo vnútri spoločnosti, ako aj globálne hospodárske problémy prejavujúce sa o. i. v masovej nezamestnanosti. Lokálne krízy prerastajú do globálneho ekologického a sociálneho nebezpečia. Najviac je postihnutý tretí svet.

Hromadenie škodlivín v ekosystémoch sa prejavuje globálne až po určitom čase. Kyslé dažde, odumieranie lesov, okysľovanie vôd a ďalšie javy vedú k zrúteniu ekosystémov. Klimatické zmeny v spojení s biologickými a fyzikálnymi procesmi v oceánoch majú meškajúce 40 rokov (t. j. v súčasnosti sa na ekosystéme Zeme prejavujú dôsledky drancovania prírody v 50. rokoch).

Rozsiahle ničenie životného prostredia spočíva aj v rozdieloch medzi Severom a Juhom. Na Juhu rastú tendencie ku konzumu a bieda núti chudobných bezhranične exploatovať životné prostredie. Konzum bohatých štátov a formy produkcie stupňujú nároky na priestor, prírodné zdroje a biodiverzitu.

Základný konflikt medzi ekonómiou a ekológiou vyviera zo vzťahu peňazí k prírode. Hospodárstvo funguje na trhovom princípe, životné prostredie má status "voľného užívania". Tento stav je "privilegiom užívateľov a bezprávnosti dotknutého". Dosiaľ nejestvuje inštitučné prepojenie medzi právom na využívanie prírody a povinnosťou na jej udržiavanie.

Za posledných sto rokov sa technické

riziká zvládli normovaním, štandardizovaním a legislatívou, čo tvorí základ moderného poisťovníctva. Funguje na báze vyššieho štandardu bezpečnosti, aby sa minimalizovali riziká. Naproti tomu sa nič nerobí proti rizikám ekologickej krízy. Od r. 1987 náklady na sanáciu explodujú, častejšie a silnejšie búrky, povodne a suchá otriasajú rentabilitou poisťovní, ktoré si najviac uvedomujú význam klimatických zmien. Dnes sú následky turbulentných búrok vyššie ako pri zemetraseniach. Oteplenie Pacifiku o 0,5 °C môže ročne obdobia s týmito búrkami predĺžiť o 20 dní a škody zvýšiť o 40 %. Počet veľkých katastrof v osemdesiatych rokoch vzrástol v porovnaní so šesťdesiatimi rokmi 5-násobne (zo 14 na 70). Hospodárske škody sú 3-násobne vyššie, čo vedie k zvýšeniu poisťného a hraníc poistenia.

Čo sa do polovice sedemdesiatych rokov považovalo za fantáziu pesimistov, dnes sa stáva skutočnosťou. Prehľbovanie dnešných trendov ohrozuje budúcnosť ľudstva. Ekonómia rastu nepozná v jej terajších cieľoch a mechanizmoch žiadne absolútne hranice. 80 % CO₂ produkuje 1,3 mld ľudí v priemyselných štátoch, ktorí produkujú aj 80 % chlóru, využívajú 75 % komerčnej energie, vlastní 80 % áut. 4,7 % obyvateľov USA využíva 23 % primárnej energie – toľko ako rozvojové krajiny so 75 % obyvateľmi. Hnacou silou je rast peňažného a reálneho kapitálu. Realita horizontov peňazí prichádza do stále silnejšieho konfliktu s realitou Zeme (biotopy, príroda). Ekologická devastácia však spochybňuje vymoženosti storočia rozmachu ekonomiky. Dôsledkom je, že ľudia sa stávajú závislými od prírody, lebo uvoľňujú jej reakcie.

V dôsledku expanzie hospodárstva rýchle mizne bohatstvo prírody, ktoré sa vytváralo počas miliónov rokov. Za posledných 500 rokov nevznikla ani polovica škôd z tých, ktoré vznikli po r. 1950 v dôsledku explózie ekonómie.

Niekoľko príkladov. Storočné povodne sa už vyskytujú v každej dekáde (Bangladéš), klimatické pásma sa posúvajú o stovky km. Nedostatok vody v trópoch a subtropoch spôsobuje znižovanie úrod. Poľnohospodárska produkcia klesá od r. 1984. Obilnica na

prériách bude v dôsledku nedostatku vody ohrozená, náklady na zavlažovanie stúpnu o 20–25 %, čo sa, samozrejme, prejaví na cenách produktov.

Dôsledky globálnej ekologickej krízy sa prejavujú najmä v ohrození zdravotníckeho systému, šírení infekčných chorôb v dôsledku zhoršenej kvality vody, zhoršení funkčnosti všetkých druhov dopravy – pozemnej, vzdušnej, vodnej, zásobovaní energiou a vodou, zhoršení podmienok na turizmus. Klimatický kolaps spôsobí globálne konflikty najmä v dôsledku hladu a nasledujúcich hromadných útekov ľudí zo svojich domovov.

Ekologické hranice rastu, globalizácia ekonomiky a rozdiely medzi Severom a Juhom, Západom a Východom ovplyvnia budúcnosť. Zmeny sú také rýchle ako nikdy predtým, a treba zvládnuť ako hospodárske a politické rozdiely, tak aj ekologické problémy. Média referujú len o sociálnych a hospodárskych problémoch, bagatelizujú alebo mlčia o ekologických, ktoré sú v ich pozadí. Zničenie životného prostredia a odbúranie sociálnych istôt sú dôsledky chybných rozhodnutí o vývoji. Preto je potrebný integrujúci projekt ekologického a hospodárskeho rozvoja, sociálneho zabezpečenia a sociálnej spravodlivosti.

Východisko ponúka koncepcia trvalo udržateľného rozvoja: zastaviť rast obyvateľstva, hynutie druhov, zabezpečiť základné potreby ľudí, drasticky znížiť využívanie neobnoviteľných zdrojov na výrobu energie – zvýhodňovať čisté technológie, obmedziť rast veľkých miest, podporiť malé mestá v poľnohospodárskom prostredí. Čo je najdôležitejšie? Treba predovšetkým správne identifikovať podstatu regionálnych rozdielov, zastaviť deštrukciu prírody, narastanie rozdielov medzi chudobnými a bohatými, chrániť sociálnu spravodlivosť a životné prostredie, podporiť tendencie, ktoré vedú k celkovej reforme.

Hoci je publikácia písaná z pohľadu predstaviteľa bohatého Západu (SRN), člena Európskej únie a určená čitateľom z podobného prostredia, môžeme aj my získať z nej mnoho cenných informácií aspoň o tom, čo je príčinou aj našich problémov a čo nás v budúcnosti očakáva.

Ján Drdoš